

Magyarország húsz éve a NATO-ban – előnyök és kötelezettségek

Absztrakt

A cikk Magyarország 20 éves NATO-tagságát, a katonai szervezet közelmúltban megtapasztalt kihívásait és az azokra adott válaszokat elemzi. A két évtized változásokat hozott a nemzetközi biztonság területén, amelyek elengedhetetlenné tették/teszik a szervezet reformját. Az új stratégiák kidolgozásával és alkalmazásával a NATO relatíve hamar reagált a környezetében kialakult helyzetekre, azonban a tagállamok politikai nézeteltéréseinek – a korábbiakkal ellentétben – demonstrálása akadályozza a közös fellépést. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete a 21. században megőrizte a jelentőségét és nélkülözhetetlenségét a nemzetközi és tagállami biztonság elérésében és megtartásában. Magyarország gazdasági ereje meghatározza a szervezeten belüli mozgásterét, valamint a kötelezettségeinek teljesítését. A NATO részéről megfogalmazott, a magyar védelmi kiadásokra vonatkozó kritika gyakran megjelenő téma a tagság elnyerése óta. A NATO Biztonsági Beruházási Programjában való aktív részvétel maga után vonja a védelmi kiadásokra fordított költségek emelkedését, valamint elősegíti Magyarország védelmi képességeinek növelését.

Kulcsszavak: NATO, Magyarország, kihívások, védelmi kiadások, NATO Biztonsági Beruházási Programja

1 Főiskolai docens, Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi Kar Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék; e-mail: nagy.milada@uni-bge.hu.
DOI: http://dx.doi.org/10.31570/Prosp_2019_02_3.

Magyarország 2019-ben ünnepli az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (NATO) való csatlakozásának huszadik évfordulóját. Az e jubileum apropóján született cikk elsősorban Magyarország NATO-ban eltöltött két évtizedének és a csatlakozást megelőző időszakának legfőbb mozzanataival foglalkozik, vizsgálja a szervezeti lét kötelezettségeinek teljesítését, illetve ennek nehézségeit, valamint a biztonsági kérdések mellett a gazdasági és pénzügyi vonatkozásokat is.

A Szovjetunió és a Varsói Szerződés megszűnését (1991) követően megváltozott a nemzetközi környezet, Kelet-Közép-Európa politikai és katonai vákuumhelyzetbe került. Magyarország számára a NATO-tagság elsősorban a védelmi ernyőt jelenti, azonban nem elhanyagolható a szervezetben való aktív részvétel gazdasági vetülete sem. Az 1999-es belépésünk indokolt és szükségszerű volt. A védelmi kiadások növelésére irányuló elvárás teljesítése mellett megjelennek a katonai szervezet által létrehozott, illetve támogatott beruházások is. A cikk kitér a NATO Biztonsági Beruházási Programjára, amely lehetővé teszi a magyar magánvállalatok bekapcsolódását a katonai fejlesztések megvalósításába. A hazai védelmi fejlesztésekre a kormányzat meghirdette a Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Programot, amelynek keretében további fejlődést kíván elérni. E szándék mögött feltételezhetően az áll, hogy a kormány a védelmi költségvetés emelésével Magyarország katonai biztonságának növekedésére számít, és eleget tesz a NATO-kötelezettségeinek is.

Magyarország NATO-beli helyzetének értékeléséhez fontos a szervezeti és a nemzetközi környezet bemutatása, ezért külön fejezet foglalkozik a NATO-t ért kihívásokkal és a szövetség reakcióival, valamint a magyar katonák nemzetközi missziós részvételével.

Az idegen nyelvű szakirodalomban szinte nem található olyan publikáció, amelyik a magyar szervezeti tagság gazdasági vonatkozásait taglalja (a NATO által közzétett adatokon kívül a szerző nem bukkant más forrásra). A magyar szakirodalomban az eddig megjelent, NATO-val kapcsolatos publikációk zöme (lásd például: Szenes Zoltán, Wagner Péter, Tóth Péter publikációi) a katonai, védelmi aspektusra helyezi a hangsúlyt, a gazdasági szempontokat elenyészően kevés szerző (például Siposné Kecskeméthy Klára [2019a]) elemzi. Jelen cikk áttekinti a húsz év során nyújtott magyar hozzájárulást, annak eredményeit és kihívásait; célja a szakirodalom bővítése e területen, továbbá, hogy rávilágítson a védelmi beruházások, fejlesztések gazdasági hatásaira, valamint arra, hogy a tagság pozitív hozadékkal jár nemcsak az védelmi szféra, hanem az egész ország számára.

Kihívások az új világrendben és a NATO válaszai

A hidegháború idején a NATO-t jellemző összetartozás mértéke az 1991 utáni, új világrendben megváltozott, a szolidaritás és a tehervállalás követelményei új módon jelennek meg. A közös ellenség (a Szovjetunió és a Varsói Szerződés) eltűnésével erőteljesebben kerültek felszínre a szervezeten belüli érdekkülönbségek. A szövetség bővítése, a sokasodó feladatok, a 2008–2009. évi gazdasági és pénzügyi válság következményeivel való szembenézés újra és újra szükségessé teszi a NATO értékeinek megőrzését, szervezeti és működési megújítását. A NATO és az EU közötti képességfejlesztési vita évek óta zajlik, de kevésbé valószínű, hogy az EU a NATO-val ellentétes irányba mozdul el, így a NATO „fellazítása” várhatóan nem következik be.

A bipoláris rendszer felbomlását követően a NATO új kihívásokkal találta szembe magát. Az *aszimmetrikus hadviselés* (állami szereplő és nem állami szereplő közötti konfliktus) eltérő reagálást kívánt meg a szervezettől, mint amilyenre 1949-ben létrehozták. A nemzetállam alatti szinten jelentkező ellenség (terrorszervezetek, milíciák stb.) fenyegetéseit nem lehet a hagyományos hadviseléssel kezelni, a NATO pedig kezdetben nem volt felkészülve a lázadók és terroristák elleni harcra.²

A *nemzetközi terrorizmus* nem új keletű jelenség, végigkíséri a NATO fennállását. A fordulópontot a 2001. szeptember 11-i terrortámadás jelentette. Mivel a szuper-, nagy- és középhatalmak egyszerre érezték fenyegetve magukat, rövid időn belül nemzetközi összefogás született a terrorizmus elleni küzdelemben. A tálib rendszer elleni háború megindítása a tagországok egyetértésével történt, de a művelet közben nyilvánvalóvá váltak a hagyományos hadviselés korlátai. Az Irak elleni 2003. évi támadást az USA a terrorizmus veszélyére való hivatkozással kezdeményezte, érvként az ország állítólagos vegyi és biológiai fegyvereinek létét nevezte meg. Ez a feltételezés azonban nem igazolódott be, ugyanakkor az iraki műveletek a diktatórikus rezsim bukásához és ezzel a térségbeli hatalmi erőegyensúly megváltoztatásához vezettek. A beavatkozást az ENSZ 2003. július 7-én, utólag hagyta jóvá az 1483. sz. határozatával (ENSZ 2003). Az afganisztáni és az iraki beavatkozások az al-Kaida terrorszervezet fokozatos gyengüléséhez vezettek, bár annak még így is volt ereje támadásokat indítani „gyengébb” európai célpontok – Madrid (2004) és London (2005) – ellen. Az Iszlám Állam elleni

2 Az ellenség „láthatatlan”, támadásait merényletek, robbantások, mesterlövészek bevetése jellemzi. A gerilla-hadviselést alkalmazók akár technológiai fölényrel rendelkező hadsereget is le tudnak győzni – mivel a hazai környezetben való működésük folytán információs fölényben vannak –, ha a lakosság támogatja őket. Ez történt (történik) például Irakban és Afganisztánban.

fellépés viszont már a belső kohézió hiányosságait jelezte, valamint a szervezet „elfáradását”.

Afganisztán példája is megmutatta, hogy a terrorista szervezetek elleni harchoz nem elegendő a katonai erő, egyedüli „ellenszere” a demokratikus állami intézmények és szociálpolitika alapjának lerakása, a lakosság megnyerése lehetne a térség államaiban.

Az utóbbi évtized tapasztalatai szerint sok esetben a *kulturális aspektusok* mögé bújtatott hatalmi érdekek jellemzik a nemzetközi politikát. A nemzetközi migráció révén az iszlámizmus³ terjedése egyúttal egyes NATO-tagállamok (például Hollandia, Belgium, Németország, Franciaország, Nagy-Britannia) belső kihívásaként is jelentkezik, amit nem lehet a hagyományos biztonságpolitikai és rendészeti intézkedésekkel orvosolni. A NATO vezetői egyelőre kevés figyelmet szentelnek a vallási-kulturális tényezőknek, pedig a 2011. évi líbiai hadműveletnél megmutatkozott a fontosságuk. Törökország ellenezte a támadást, míg Nagy-Britannia és Franciaország erőteljesen támogatták azt.

Első látásra a *környezetvédelem* nem tartozik a NATO feladatkörébe, de a környezeti kockázatok, a népességzaporulat, a károsanyag-kibocsátás, az ökológiai egyensúly felbomlása stb. jelentős biztonsági kihívásokat hordoz magában. A NATO az 1991. évi öbölháború során szembesült először a környezetszennyezéssel, amikor az irakiak több mint 2,5 millió tonna kőolajat öntöttek a tengerbe. Az *Összhaderőnemi NATO-doktrína a NATO által vezetett műveletek és gyakorlatok környezetvédelméről (Joint Nato Doctrine for Environmental Protection During Nato Led Operations and Exercises, STANAG 7141)* (NATO 2002) című dokumentum előírja, hogy a műveletek során figyelembe kell venni a környezeti terhelést. Az ökológiai katasztrófák zömmel a fejlődő államokat sújtják (élelmiszer- és ivóvízhiány stb.), amelyekkel a helyi kormányok nem tudnak megbirkózni. Következésként migráció indul a fejlett világ felé.

A 21. század egyik legfontosabb kihívására, a kibertámadásokra és a kivédésükre való felkészülést szolgálja a 2002. évi prágai csúcstalálkozót követően elindított NATO kibervédelmi reagálóképesség programja (*NATO Computer Incident Response Capability – NCIRC*). A 2007. évi Észtország elleni, két hétig tartó kibertámadás, amely az ország teljes informatikai rendszerét érintette, rávilágított a kibertérben a képességbeli hiányosságokra, valamint felvetette a washingtoni szerződés 5. cikkében foglalt válaszlépés megtételének lehetőségét. Ezt követően 2008-ban létrehozták a NATO Kooperatív Kibervédelmi Kiválósági Központját (*Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence – CCD CoE*) Tallinnban, Észtország fővárosában.

3 Az iszlám fundamentalizmus és a szélsőségek közé nem tehető egyenlőséggel, bár mindkettő egyfajta társadalmi válasznak tekinthető a modernizáció kihívásaira és a szekularizációra.

Annak ellenére, hogy az EU lisszaboni szerződésében megfogalmazódott az európai kollektív önvédelemre vonatkozó elv, a NATO-val mint a katonai biztonság legfőbb garántálójával való együttműködés nem kérdőjeleződött meg. Ennek oka elsősorban abban keresendő, hogy az EU-tagállamok számára a saját önvédelem elve nem jelent prioritást, és (a NATO-tagok) a biztonságuk garanciáját továbbra is a NATO-ban látják. A NATO–EU-versengés az Obama-kormányzás idején enyhült, és a 2011. évi líbiai komplex művelet is megmutatta, hogy az európai országok – az USA „háttértámogatásával” – a NATO kötelékében is képesek végrehajtani hadműveletet.

A Trump-kormányzatnak a szervezetet érintő, folyamatos bírálatai azt mutatják, hogy a NATO több belső problémával küzd: az 5. cikk nem képes a háború megakadályozására, a tagállamok jelentős hányada nem teljesíti a költségvetési kötelezettségeit, tagállamok közötti viták zajlanak, és a szervezet megérett a reformokra. Az európai uniós tagállamok az Unión belüli védelmi képességek erősítésében érdekeltek, hogy csökkentsék – legalábbis részterületeken – az Amerikai Egyesült Államoktól való függőségüket.

Magyarország és a NATO

Az 1989–1990. évi rendszerváltást követően számos javaslat merült fel Magyarország biztonságpolitikájának irányára: semlegesség, módosított katonai szövetség a Szovjet-unióval, közép-európai biztonsági régió, önálló védelem, összeurópai biztonsági rendszer az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet, illetve Szervezet keretein belül, valamint a Nyugat-európai Unióhoz és a NATO-hoz való csatlakozás. Az utóbbi opciónak kedvezett az akkori magyar kormány kül- és biztonságpolitikai elképzelése.⁴

Az első lépések egyikét még 1988 novemberében tette meg Magyarország – holott 1991 júniusáig a Varsói Szerződés tagja volt –, amikor Horn Gyula, akkori magyar külügyi államtitkár beszédet mondott az Észak-atlanti Közgyűlés hamburgi ülésén. Azon túl, hogy utalt a magyarok Európához fűződő szoros kapcsolatára, kiemelte a NATO szerepét az amerikai és az európai földrészek közötti viszonyban (Szenes-Tálas 2009). A rendszerváltást követően Antall József magyar miniszterelnök beszédet mondott Brüsszelben a NATO miniszteri tanácsának ülésén (1991. 10. 28.), ahol hangsúlyozta, hogy a NATO az esetleges szovjet támadás elhárítására rendelkezett

⁴ A rendszerváltást követően a magyar külpolitika egyik legfőbb prioritásának számított a nyugat-európai és a transzatlanti integráció.

stratégiával, de a bipoláris rendszer felbomlását követő nemzetközi helyzetre nem készült fel (Antall 1994).

1993 nyarán a NATO a szokásos munkaműhely-találkozóját első alkalommal tartotta meg a Varsói Szerződés egyik volt tagállamában, Magyarországon. Antall József az ott elmondott beszédében hitet tett Magyarország euroatlanti csatlakozása mellett, ugyanakkor felhívta a nemzetközi hallgatósága figyelmét a vallási fundamentalizmusban és az észak–dél-konfliktusban rejlő fenyegetésekre.

Magyarország 1994. február 8-án csatlakozott a Partnerség a békéért⁵ (Partnership for Peace, PfP) programhoz, és néhány hónappal később megtette felajánlását, majd jóváhagyta partnerségi programját az 1994–1996. évi időszakra. A NATO szervezésében – hadgyakorlatokon kívül – külföldi továbbképzéseken vettek részt a magyar honvédség katonái és tisztjei. Magyarország 1996 januárjában jelentette be csatlakozási szándékát a NATO-hoz. Az erről szóló népszavazást 1997. november 16-án tartották, amelyen a szavazati joggal rendelkező lakosság 49,2 százaléka jelent meg, és a szavazók 85,3 százaléka a csatlakozást támogatta (Simon 2003). Ezt követően kezdődött meg az ötfordulós csatlakozási tárgyalássorozat, amelynek eredményeképpen 1999-ben Magyarország – Lengyelországgal és Csehországgal együtt – a NATO tagjává vált, és csatlakozott a katonai parancsnokság déli szárnyához. 1999. január végére befejeződött a NATO-tagállamokban a csatlakozási szerződés ratifikációja, és a magyar parlament beiktatta a csatlakozásról szóló 1999. évi I. törvényt (MK 1999). A szerződést az USA-beli Independence-ben helyezték letétbe 1999. március 12-én.

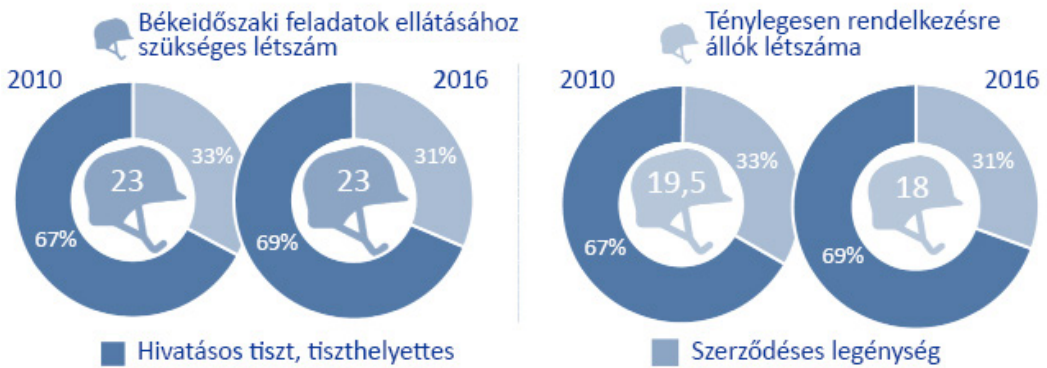
A csatlakozás elkerülhetetlen, ugyanakkor előnyös volt Magyarország számára. Finanszírozható és korszerűen felszerelt honvédség létrehozása kizárólag a NATO keretei között volt megvalósítható. A NATO a védelem garantálása mellett a stabilitást, a demokrácia megerősítését jelentette, ugyanakkor a nemzeti érdekek érvényesítését is. Részt veszünk a döntéshozatalban, a szervezet stratégiaalkotásában, feladatainak és céljainak formálásában, jövőjének alakításában. Biztonsági stabilitást jelentő országgént hatást gyakorolhatunk más államokra, például a szomszédainkra, ahol magyar nemzetiségű kisebbség található. Azzal, hogy a szomszédos államok is részeseivé váltak a szervezet értékközösségének, a hagyományos biztonsági fenyegetettségektől a határaink mentén nem kellett tartani. A nem hagyományos kihívásokra pedig a NATO-tagságból fakadóan könnyebben készülhet az ország. Ezt támasztják alá a tagállamok

5 A NATO előszobájának is nevezett programot a katonai szövetség hirdette meg a csatlakozásra váró államok számára, hogy elősegítse a felkészülésüket a szervezeti tagságra.

közötti információ-, illetve tapasztalatszerék, továbbá a technológiai fejlesztések és a katonai beavatkozások terén megvalósult/megvalósuló együttműködések.

A belépéskor Magyarország hadereje 55 000 főt tett ki,⁶ a haderőreform keretében ez a létszám lényegesen csökkent, mára 18 000 fővel rendelkezik, és a válságkezelés irányába fordult.

1. ábra: A magyar honvédség létszámának* alakulása 2010-ben és 2016-ban (ezer fő)

* Önkéntes tartalékos állomány nélkül

Forrás: Országgyűlés 2018

Magyarország védelmi kiadásainak alakulása

A szövetség részéről kezdettől fogva elvárás volt a magyar katonai fejlesztések és a költségvetési kiadások növelése, amit Magyarország évről évre alulteljesít. A tagság óta kritikus elemként jelentkező probléma a NATO vezetése részéről rendszeres bírálatot von maga után. A katonai kiadásokra a NATO elvárásainak – és az Amerikai Egyesült Államok sürgetésének – megfelelően a GDP 2 százalékát kellene fordítani. Magyarország 1997-ben azt az ígéretet tette a NATO felé, hogy védelmi kiadásait az az évi

⁶ Néhány adat a csatlakozás idejéből: a légierőnek az ország védelmének ellátásához 40 db harcászati repülőgépre – amelyek NATO-kompatibilisek – lett volna szüksége. Ezzel szemben 8-9 db MIG-29-ese volt. 2005-re is csak 14 db GRIPEN és 14 db MIG típusú repülőgépet tervezett üzembe helyezni a kormány. A pilóták évente 60 órát repültek, de voltak, akik csak 1–10 órát. A NATO-minősítéshez 200–400 repülési óra szükséges. A csapatok évente egy alkalommal vettek részt lövészetben, tüzér- és rakétaeszközökkel pedig egyáltalán nem gyakorlatoztak. A mobilitást biztosító eszközök üzemképessége alig volt értékelhető, kiöregedett gépjárműpark állt rendelkezésre.

GDP-hez viszonyított 1,44 százalékról 2001-ben 1,81 százalékra növeli. A prágai csúcstalálkozón (2002) tett vállalásában Magyarország a 2003 és 2006 közötti időszakra ezt az arányt 1,81százalékról 2,1 százalékra emelte (a Honvédelmi Minisztériumra ebből 1,81 százalék jutott volna). A 2236/2003. (X. 1.) számú kormányhatározat 2004-ben a GDP 1,71 százalékának, 2005-ben 1,76 százalékának és 2006-ban 1,81 százalékának megfelelő arányú kiadásnövekedést irányzott elő. A 2000-ben elindított haderőreform megvalósítására további költségvetési támogatást különített el a kormány, de ezzel sem közelítette meg a NATO-elvárásokat (Szenes 2006).

A 2004 és 2014 közötti időszakban a megszorítások, elvonások jellemezték a védelmi költségvetést. Különösen erős volt ez a tendencia a 2008/2009. évi pénzügyi válság utáni években. Ugyanakkor a magyar kormány több kísérletet tett a kialakult helyzet javítására: 2012-ben elindította a Hadik-programot,⁷ elkészült a védelmi ipari stratégia (amelyet végül nem fogadtak el),⁸ és egy évvel később szorosabb együttműködést sürgetett a visegrádi országokkal. Utóbbi törekvés inkább kudarcokat, mint eredményeket tudott felmutatni (például radarszerek közös gyártásának elmaradása). Ennek oka elsődlegesen abban keresendő, hogy a négy visegrádi állam között hiányos az iparágakon belüli kooperáció, nincsenek számottevő megrendelések, az együttműködés csak fejlett technológia alapján történhetne meg, a közös tevékenység rendszerének kidolgozása pedig még várat magára. Ennek ellenére mind a négy kormány szerepelteti a programjában az összefogást a védelmi iparban is. Az együttműködésnek számos előnyét élvezhetnék a regionális szervezet tagjai a közös beszerzések esetében (például interoperabilitás megvalósulása, árkedvezmény elérése stb.). Ezzel szemben a V4 tagállamai inkább a NATO-n vagy az Európai Védelmi Ügynökségen belüli közös munkát részesítik előnyben, mert ott fejlettebb technológiához férhetnek hozzá.

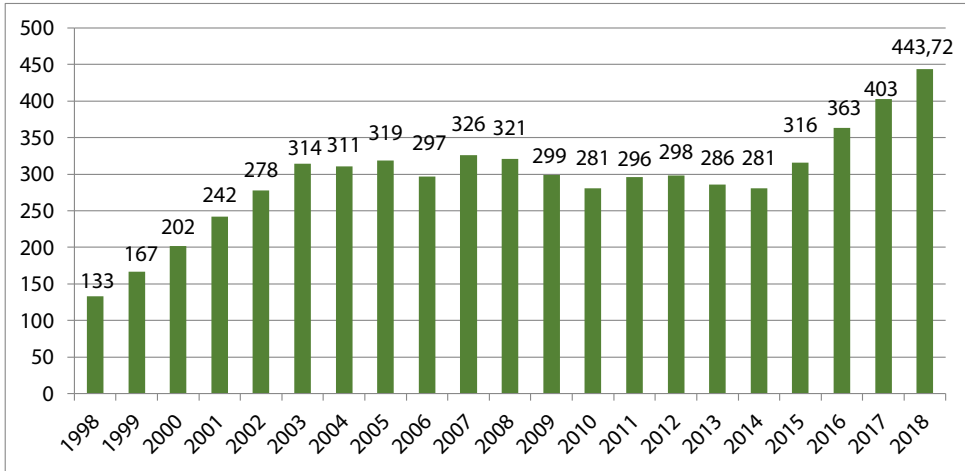
A magyar védelmi ipar 2012-ben 1726 főt alkalmazott, és 21,2 milliárd forint forgalmat ért el. 493 vállalkozás rendelkezett hadiipari tevékenységre vonatkozó és 169 cég külkereskedelemre is jogosító engedéllyel. Az ágazat 15,4 milliárd Ft külkereskedelmi forgalmat bonyolított le. Zömmel járműalkatrészeket, elektronikai berendezéseket, lőszerket exportáltak legfőképpen európai államokba (Szenes 2015). Napjainkban a magyar védelmi iparban működő cégek a Magyar Honvédség támogató-biztosító tevékenységéhez tudnak hozzájárulni.

7 Hadfelszerelési ipar korszerűsítésére vonatkozó program mozaikszava. A terv a technikai igények hazai szintű kielégítését célozta meg, azonban látványos eredményeket nem hozott.

8 A Nemzetgazdasági Minisztérium által kidolgozott stratégiai iparágként határozta meg a védelmi ipart, amely a hagyományos hadiiparon túl a terrorrelhárítást, a biztonság-, repülőgép-, űripart, a kiber- és katasztrófavédelmet is magában foglalta.

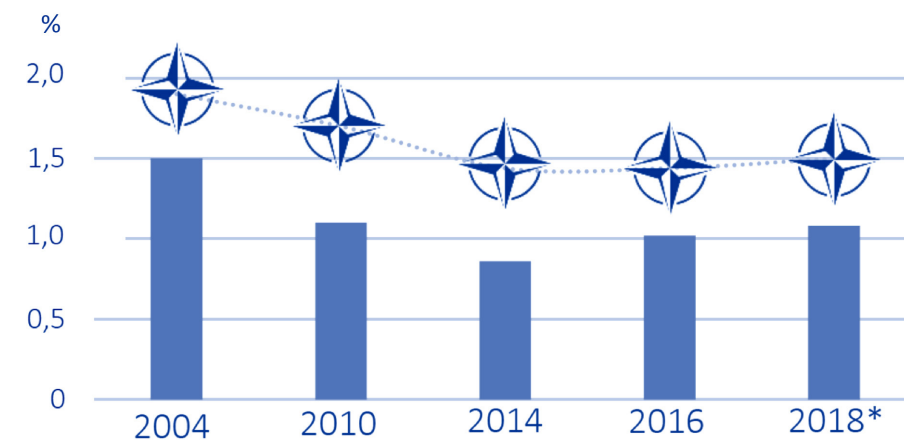
A folyamatos költségvetési lefaragások miatt a 2010-es évek elején a GDP közel 0,8 százalékát tették ki a katonai célokra fordított költségek (KSH 2010). Siklós Páter, a Honvédelmi Minisztérium akkori helyettes államtitkára bejelentése szerint Magyarország 2016 és 2020 között folyamatosan emelni fogja a védelmi kiadásokat, és ezzel 2022-re eléri a GDP 1,4 százalékát (Siposné Kecskeméthy 2019b).

2. ábra: A magyar költségvetés védelmi kiadásainak alakulása 1998 és 2018 között (Mrd Ft)

Forrás: Sipri (2019) adatai alapján saját szerkesztés

3. ábra: Magyarország védelmi kiadásainak alakulása a GDP arányában 2004 és 2018 között

* Becsült adat

☙ Európai NATO-átlag

Forrás: Országgyűlés 2018

A 2014. évi walesi NATO-csúcson Magyarország ismételten vállalást tett katonai kiadásainak növelésére vonatkozóan, és ezt a vállalását a 2016. évi varsói csúcstalálkozón meg is erősítette azzal az ígérettel, hogy 2024-re teljesíti a NATO-elvárásokat, és a GDP 2 százalékát védelmi kiadásokra költi.⁹ (A vállalás óta a folyamatos kiadásnövekedés jól látszik a 2. és a 3. ábrán.)¹⁰

2016-ban az Európai Unió új biztonságpolitikai stratégiával jelentkezett, amelynek egyik jelentős elemeként erősítette kapcsolatát a NATO-val. Emellett azonban a 2017 decemberében életbe lépett állandó strukturált együttműködés (Permanent Structured Cooperation – PESCO) erősíteni kívánja a közös biztonsági és védelempolitikában az uniós tagállamok kooperációját, jellemzően a logisztika, beszerzések és fejlesztések terén.¹¹

A PESCO létrehozását több esetben az a kritika érte, hogy a NATO céljaival ellentétes a működtetése. Ezt cáfolta Jens Stoltenberg, a NATO főtitkára, aki szerint a PESCO erősítheti Európa védelmét, és ezzel az EU nemcsak a kontinensnek, hanem a NATO-nak is kedvez.

A megváltozott biztonsági helyzet és a gazdasági fellendülés a magyar védelempolitikára is hatott. Ugyanebben az évben kihirdették a Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Programot,¹² amelytől erős magyar haderő létrejöttét várják, különös tekintettel a 21. század kihívásainak való megfelelésre (Siposné Kecskeméthy 2019b).

9 A NATO-elvárás, vagyis a GDP 2 százalékának védelmi célokra történő elköltését a tagállamok közül csupán Észtország, Görögország és az Egyesült Királyság teljesíti.

10 Kiemelkedik a pápai repülőtérre fordított közel 20 milliárd forintos beruházás, amellyel a légiszállító képesség fejlesztésében történt jelentős előrelépés (Siposné Kecskeméthy 2019b).

11 25 EU-tagállam kapcsolódott be az együttműködésbe (Dánia, az Egyesült Királyság, Málta nem írta alá a megállapodást). A 22 EU- és egyben NATO-tagállam (köztük Magyarország) célja katonai erőforrásaik és kapacitásuk összhangba hozásával hatékonyabbá, „láthatóbbá” tenni az uniós védelempolitikát. Az uniós törekvés a NATO-tól való függés csökkentésére nem jelenti azonban az európai haderő közeli jövőben való felállítását vagy a hangzatos Európai Védelmi Unió megvalósulását. A tagok szándékától függ, hogy a kezdeményezés mögé milyen tartalmat, képességeket, költségvetést tudnak tenni, és szuverenitásukról milyen mértékben hajlandóak lemondani. A jelen tendenciák azt mutatják, hogy a tagállami haderők együttműködő hálózata valósul meg, benne az erők csoportosítása és megosztása (pooling and sharing) koncepciójával.

12 A tízéves programban kiemelkedő szerepet kapott maga a katona. Az egyéni harcászati felszerelés modernizálása, az illetmények emelése és a kiszámítható életpálya megvalósítása a katonai pálya vonzóvá tételét szolgálta. Emellett mind a légi, mind pedig a szárazföldi erők haditechnikai eszközeinek fejlesztése, valamint a színvonalas katonai (főleg mérnök-) képzés költséghatékonyá tétele is hangsúlyt kapott.

NATO-beruházások Magyarországon

A NATO tagjai védelmi kiadásaik jelentős részét hazai környezetben költik el. A fennmaradó összeget azonban olyan képességfejlesztésekre fordítják, amelyek elengedhetetlenek a szövetség működéséhez és céljai eléréséhez. A közös finanszírozásból (amelyben minden tagállam részt vesz) valósul meg a brüsszeli székhely, a parancsnoki rendszer, az informatikai, híradó- és légvédelmi hálózatok működtetése, valamint a NATO Biztonsági Beruházási Programja (NATO Security Investment Programme – NSIP). Az utóbbi alá tartoznak a Szervezet infrastruktúrájának fejlesztésére vonatkozó beruházások (légvédelmi, üzemanyag-vezeték-, repülőtér-hálózat stb.). A szervezeti finanszírozásban létezik az ún. többnemzeti finanszírozás, amely önkéntes alapon működik. Ezt olyan esetekben gyakorolják, amikor a képesség kialakításának költségeit a tagállam nem képes egyedül viselni. Magyarország a légi korai előrejelző rendszer (Airborne Early Warning and Control System – AWACS) fenntartásában és fejlesztésében vesz részt további 14 tagállammal karöltve, valamint a stratégiai légi szállító képesség programban további 9 tagállammal és 2 békepartnerségi állammal (Svédország, Finnország). A tagállamok a védelmi kiadásuk elenyésző, mintegy 0,3 százalékhányadát költik a többnemzeti és közös finanszírozású programokra (Siposné Kecskeméthy 2019a).

A NATO a Biztonsági Beruházási Programról konszenzussal dönt. Magyarország részvételét ebben a programban a 2154/1999. (VII. 8.) kormányhatározat hirdette ki. A tagság kezdetén a NATO Magyarország védelmének biztosítását légi úton tartotta a legmegfelelőbbnek, ezért elsősorban a légierővel voltak kapcsolatosak a projektek. 1999–2001 között kilenc programot hirdettek, ezek zömmel a meglévő katonai létesítmények fejlesztését szolgálták. Kivételt képezett a légvédelmi radarrendszer kiépítésére vonatkozó csomag, amelynek keretében Bánkút, Békéscsaba és Zengővár körzetében tervezték az objektumok megépítését. A tervezés során jelentős figyelmet fordítottak a környezetvédelemre is, a szerződésben szerepelt például a védett növények áttelepítése. A „kerítésen kívüli” munkálatokra 1,1 milliárd forintot költött a Honvédelmi Minisztérium (HM).¹³ A radartender elhúzódott, és a tervezett útépítési munkálatok is késtek. Összességében a magyar állam 3,6 milliárd forintot költött 1991–2001 között erre a programra (ÁSZ 2002).

¹³ A kerítésen kívüli munkákon azon feladatok költségei értendők, amelyekkel az adott tagállam hozzájárul a saját területén létrejövő NATO-beruházás előkészületeihez (például infrastruktúra helyszíni kiépítése).

Az informatikai rendszer fejlesztése a NATO és a tagállamok közötti minisztériumi és vezérkari szinten történő összeköttetést célozta meg. A Magyarországra vonatkozó költségeket 55–45 százalékos arányban osztotta meg a NATO és Magyarország.

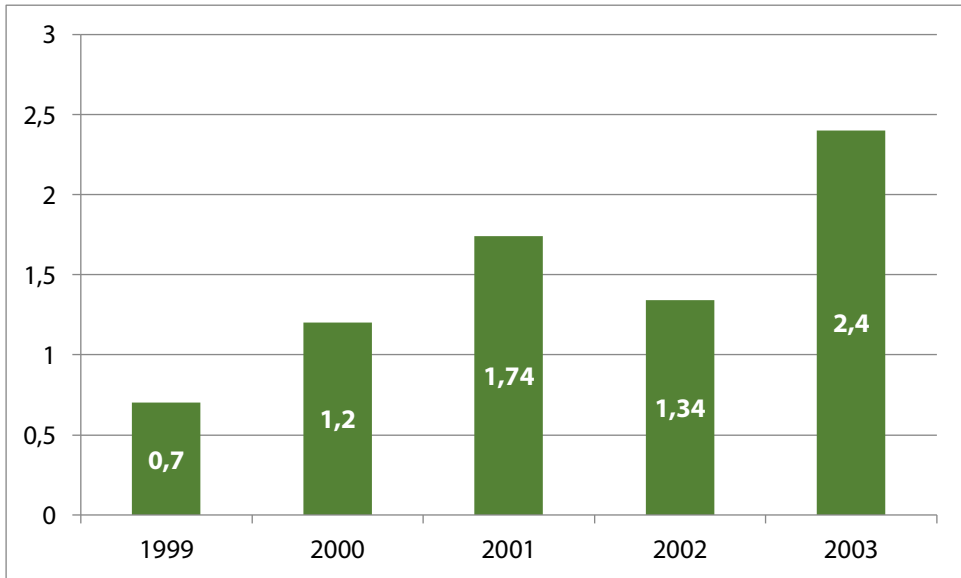
A tagság elnyerésétől (1999) kezdve a Honvédelmi Minisztérium költségvetésében a „Hozzájárulás a NATO Biztonsági Beruházási Programjához” címszó alatt található az összeg, amely három tételre oszlik: (1) Magyarország hozzájárulása a NATO-tagállamok területén végrehajtott beruházásokhoz, (2) Magyarország területén megvalósított NATO-beruházások Magyarországra eső része és (3) az ún. kerítésen kívüli munkák kerete.

1999-ben a tapasztalatlanság és a hiányos információk miatt a többi tagállamban megvalósított beruházásokra nem különített el összeget a magyar költségvetés, így arra az összelőirányzat keretéből csoportosították át forrást. A következő évben, okulva a hibából, 330 millió Ft került meghatározásra az adott címszó alatt. A NATO-beruházásokra külön devizaszámlát tartott fenn a Honvédelmi Minisztérium, amely egyfajta zárt rendszert eredményezett az elszámolásban, továbbá rendelet írta elő az ún. elemi költségvetések készítését a Nemzeti Adminisztrációs Kiadásokra¹⁴ és a programokra. Az elemi költségvetések nem tartoztak közvetlenül a HM költségvetésébe, hanem kizárólag a devizaszámlát érintő gazdálkodásra vonatkoztak. 2001-ben első alkalommal történt, hogy az elemi költségvetéseket a programokra külön-külön lebontva tervezték meg, ezáltal a honvédelmi miniszter által megszabott keretek között tudtak teljesülni a vállalások.

A költségvetési forrásoknak jelentős szerepe volt a programok megvalósításában, mivel a NATO-átutalások sok esetben a beruházások elindítását követően érkeztek meg, valamint a kiadások emelkedéséből fakadó különbözetet negyedéves késéssel lehetett lekérni a szervezettől. A támogatásból megmaradó összegeket a HM a devizaszámlán hagyta, ezáltal a későbbiekben nem következett be lényegi fennakadás a finanszírozásban.

A tagság első évtizedében a NATO biztonsági beruházások nyomán megvalósult a pápai és a kecskeméti repülőtér, a veszprémi légi vezetési központ fejlesztése, a bánkúti és a békéscsabai háromdimenziós radar kiépítése (Zengőváron civil tiltakozás miatt elmaradt), valamint elindult a budapesti katona-egészségügyi kiválósági központ és a pápai stratégiai szállítóezred létrehozása.

14 A Nemzeti Adminisztrációs Kiadások jogcím alatt a NATO által elfogadott program költségeinek 3 százaléka költhető el a tagállam részéről. Ennek elköltését nem ellenőrzi a NATO Nemzetközi Számvevő Testülete (International Board of Auditors for NATO). Ha a tagállam a NATO által jóváhagyott műszaki tervezést is elkészíti, akkor ez az összeg akár az 5 százalékot is elérheti.

4. ábra: A NATO-beruházásokra fordított összegek alakulása, 1999–2003 (milliárd Ft)

Forrás: ÁSZ (2002)

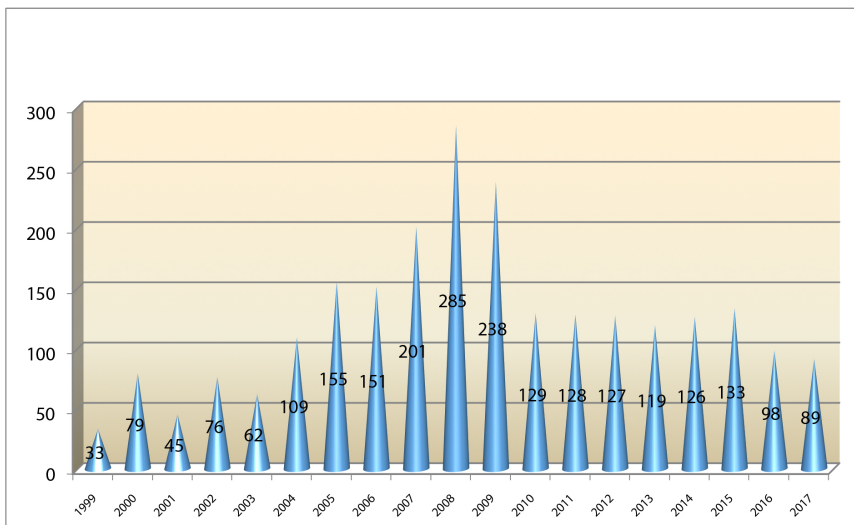
Bár 2004-től csökkentek a fejlesztésekre fordítható kiadások, az infrastrukturális beruházások folytatódtak, ráadásul az ingatlanértékesítésből befolyt összegeket is erre a területre csoportosították, így a haditechnikai felszerelések beszerzése háttérbe szorult. A nemzetközi kötelezettségekre (EU, NATO) például 2000-ben a védelmi költségvetés 8,7 százalékát fordította a magyar állam, 2004-ben viszont már 12,5 százalékát. A minőségi javulás az interoperabilitás területén elmaradt, ahogy a magyar haderő NATO-integrációját is kitolták 2010-re. Lengyelország és Csehország, amely államokkal együtt nyertük el a tagságot, ekkor már 3-5 évnyi előnyt szerzett Magyarországgal szemben. A haderőfejlesztésre 2009-től a Honvédelmi Minisztérium számottevő forrásokat különített el, költségvetésének mintegy 22 százalékát, de ennek nagy részét a Gripen-programra fordították, a többi területen (például gyalogsági harcjárművek, könnyűtüzérségi eszközök stb.) elhalasztották vagy csak részben valósították meg a beszerzéseket (Szenes 2006).

A NATO Beszállítói Információs Rendszer

A NATO Beszállítói Információs Rendszer jogszabályi kereteit a 164/2002. (VIII. 2.) kormányrendelet szabja meg. Ebben az időben a hardverek fejlesztésével a Magyar Honvédség elindult az elektronikus ügyintézésre való átállás útján. A 2002. évi jogszabály módosítására 2007 nyarán került sor. Az új kormányrendelet lehetővé tette, hogy a magyar vállalkozások előminősítésen vehessenek részt, és ennek eredményeként megkaphassák a „Minősített NATO Beszállításra Alkalmos” vagy a „NATO Beszállításra Alkalmos” engedélyt. A jogszabályi keretek további változtatására 2017-ben került sor.¹⁵ Erre azért volt szükség, mert időközben módosultak a pályázatokon való részvételi jogosultság feltételei és az eljárás szabályai (Siposné Kecskeméthy 2019a).

Napjainkban a fő feladatokat a folyamatos fejlesztések mellett a 2015 előtti pályázati anyagok, határozatok, dokumentumok digitális archiválása jelentik.

5. ábra: A NATO Beszállítói Információs Honlapon megjelent tenderek száma 1999–2017 között

Forrás: NBIH 2019b

A NATO Beszállítói Információs Honlap 2017-ben 80 nemzetközi és 9 magyar pályázatot tett közzé. A NATO-tenderek mennyiségének alakulása megfigyelhető az 5. ábrán. Ugyanebben az évben 14 magyar cég kapta meg a „NATO Beszállításra Alkalmos”

¹⁵ A 457/2017. (XII. 28.) számú kormányrendelet 2018. január 1-jével lépett életbe.

engedélyt.¹⁶ 2019 nyarán 253 magyar vállalkozás bírt a NATO valamelyik szintű beszállítói engedélyével (NBIH 2019a).

A NATO Beszállítói Információs Honlap 2017-ben 80 nemzetközi és 9 magyar pályázatot tett közzé. A NATO-tenderek mennyiségének alakulása megfigyelhető az 5. ábrán. Ugyanebben az évben 14 magyar cég kapta meg a „NATO Beszállításra Alkalmos” engedélyt.¹⁷ 2019 nyarán 253 magyar vállalkozás bírt a NATO valamelyik szintű beszállítói engedélyével (NBIH 2019a).

A 2009-től eltelt évtizedben eredményként könyvelhető el a veszprémi légi vezetési irányítási rendszer kivitelezése, a 3D-s radarok korszerűsítése, a pápai és a kecskeméti repülőtér fejlesztési programtervének elkészítése. A tagság elnyerésétől 2018 elejéig Magyarország összesen 82,6 milliárd forintot költött el a NATO Biztonsági Beruházási Programban, amely összegnek több mint 55 százalékát a magyar költségvetés állta (Siposné Kecskeméthy 2019a).

Magyarország a válságkezelésben

A boszniai konfliktus idején, 1996-ban a Magyar Honvédség aktív részt vállalt az IFOR-akcióban a Partnerség a békéért (PfP) program keretein belül. A 415 fős katonai műszaki zászlóalj egy év alatt Boszniában és Horvátországban vasút-, út- és hídjavítást, valamint aknafelderítést végzett. A daytoni békeszerződést követően az IFOR átalakult Stabilizációs Erővé (*Stabilisation Force – SFOR*), és a magyar műszaki egység személyi állományának létszáma folyamatosan csökkent a 2002. évi kivonásig.¹⁷ A boszniai művelethez való hozzájárulás részeként Magyarország Kaposváron és Taszáron lehetőséget biztosított a NATO-nak logisztikai és légi bázis felállítására.

A csatlakozási ceremónia után 12 nappal a NATO Jugoszlávia ellen – ENSZ-felhatalmazás nélküli – légi hadműveletet hajtott végre. Az Allied Force művelethez Magyarország a szárazföldi csapat rendelkezésre bocsátására irányuló felkérést elutasította, viszont légtér- és repülőtér-használatot engedélyezett. Friss tagállamként nem kívánt részt venni a katonai akcióban, mivel tartott a közel 300 000 vajdasági magyar lakossággal szembeni esetleges szerb megtorlásoktól. (A katonai műveletről lásd bővebben: Bimbó 2000.)

A Balkán stabilitása Magyarország geopolitikai helyzetét illetően meghatározó jelentőségű. Az 1999-ben elkezdődött KFOR (Kosovo Force, Koszovói Erők) akció-

16 A NATO 4 kategóriába sorolja a vállalkozásoknak kiadott engedélyeket: 1. NBA – NATO Beszállításra Alkalmos, 2. korlátozott – NATO Korlátozott szintig, 3. bizalmas – NATO Bizalmas szintig, 4. titkos – NATO Titkos szintig.

17 A művelet folytatását az Európai Unió vállalta. Az EUFOR-misszióban Magyarország is szerepet vállalt.

hoz Magyarország őr- és biztosító zászlóalj, egészségügyi laboratóriumi személyzet és törzstisztek részvételével járult hozzá. Az őrző-védő zászlóalj feladatai között többek között objektum- és területvédelem, konvojkíséret, fegyverbegyűjtés és tömegkezelés szerepelt.

Magyarország 2004-től különböző erők felajánlásával vesz részt a NATO Reagáló Erők rotációs rendszerében, 2006-ban pedig belépett a korai riasztási és előrejelzési rendszerbe (NAPMO) (Szenes 2007).

Magyarország 2008-ban egy KFOR Zászlóalj felállításával jelentős lépést tett nemzetközi katonai szerepvállalása terén, majd 2017-ben többletvállalásként biztosította a KFOR Harcászati Tartalékszászlóalj (TACRES)¹⁸ humán erőforrását. Ezzel a lépéssel mára a KFOR negyedik legnagyobb hozzájáruló államává vált.

A missziós tevékenység során a távolság növekedése további nehézségeket jelent a logisztikai ellátásban. A KFOR esetében multinacionális és polgári cégeknek szervezték ki az ellátási feladatokat, Irakban vegyes, amerikai–magyar ellátási rendszert működtettek, Afganisztánban pedig – a nemzeti cikkektől eltekintve – a teljes logisztikai ellátást a nemzetközi rendszer biztosította a Supreme AG cégen keresztül. A közlekedési szolgáltatás multinacionális rendszerben valósul meg, külföldi szállítmányozó cégek bevonásával.

A NATO egyik legfontosabb válságkezelő művelete a Nemzetközi Biztonsági Támogató Erő (ISAF) misszió, az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1386. sz. határozata értelmében 2002. február 10-én kezdte meg működését Afganisztánban (ENSZ 2001). Magyarország 2003-ban csatlakozott, 2012. októberben 550 fővel teljesített szolgálatot. A magyar szerepvállalást egyre nagyobb létszámban és bonyolult feladatokban való részvétel jellemzi: tartományi újjáépítési csoport (PRT), tanácsadó, kiképző és különleges műveleti csoportok, repülőtéri irányító és biztosító erők, nemzeti támogató elem, illetve egyéni beosztások (Wagner 2010). 2008-tól a magyar katonák harci feladatokat is elláttak a terroristák vagy a lázadók elleni műveletekben. Az ország 2017-ben 300 főt bocsátott az afganisztáni NATO Reagáló Erő (NATO Response Force, NRF) rendelkezésére, köztük egy lövészsorozat, amely készenléti szolgálatot látott el, azonban bevetésére nem került sor.

Az ISAF-misszióban Magyarország hét katonáját veszítette el. A felszerelés gyengeségei, a hazai technikai hiányosságok, a szolgálat szabályozási anomáliái nehezítették a feladatok ellátását Afganisztánban.

18 Az egység képes bármilyen feladat ellátására Koszovóban, korlátlan ideig.

2012 augusztusában a már említett missziókon kívül – EU- és ENSZ-műveletekben – Bosznia-Hercegovinában 160, Nyugat-Szaharában 7, Libanonban 4, Cipruson 80, Kongóban, Ugandában és Grúziában összesen 10, valamint a Sínai-félszigeten 26 magyar katona és 16 rendőr teljesített szolgálatot (Honvédelem 2012).

Irakban 2003–2004-ben egy logisztikai szállítózászlóalj tevékenykedett a többnemzeti hadosztály keretében. 2005-től 2008-ig Magyarország kiképzési feladatokhoz járult hozzá, amelynek keretében a kezdeti 20 fős magyar, kiképzést segítő létszám folyamatosan csökkent. A katonák feladatai között szerepelt az iraki oktatási központ létrehozása és az iraki fegyveres erők tisztjeinek felkészítése.

A 2003. évi felülvizsgálat nyomán a NATO résképességek kiépítésére ösztönözte tagállamait.¹⁹ Magyarország a víztisztítás, a hadihídépítés és a katonai rendészet terén fejlesztette a képességeit.

2019. május 1-jétől négy hónapon át Magyarország vezető nemzetként – a spanyol és brit légierő gépeivel közösen – látta el a Baltikum légtérvédelmét NATO-misszió keretén belül. A Magyar Honvédség a kecskeméti bázisról több mint 100 főt telepített át Litvániába.

A biztonságpolitikai dokumentumok (Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája és Nemzeti Katonai Stratégiája) értelmében Magyarország számára a Balkán (1. számú prioritás) és Afganisztán (2. számú prioritás) alkotja a nemzetközi válságkezelés legfőbb színtereit (MNBS 2012, MNKS 2012), az Európai Unió válságkezelésében való részvétel a 3. számú prioritást. Az Egyesült Nemzetek Szervezete békeműveleteihez mérsékelten, az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet esetében pedig jelképesen járulunk hozzá.

2018 végén Európában, Afrikában és Ázsiában összesen 11 országban és 12 misszióhoz adja Magyarország a támogatást, mintegy 900 fővel.²⁰ A missziók terén 200 fővel járultunk hozzá az Iszlám Állam elleni fellépéshez, és növeltük részvételünket az iraki és afganisztáni missziókban. Magyarország ígéretet tett, hogy 2024-ig fenntartja részvételét az afgán biztonsági erők képzésében, valamint az 1000 fős ambíciószintet a nemzetközi missziókban. (A NATO-tagállamok közül a bevethető állomány arányát tekintve ez az egyik legmagasabb, több mint 10 százalék.) Továbbá 2022-ig létre kíván hozni egy közép-európai hadosztály-parancsnokságot, amelynek Székesfehérvár ad majd otthont.

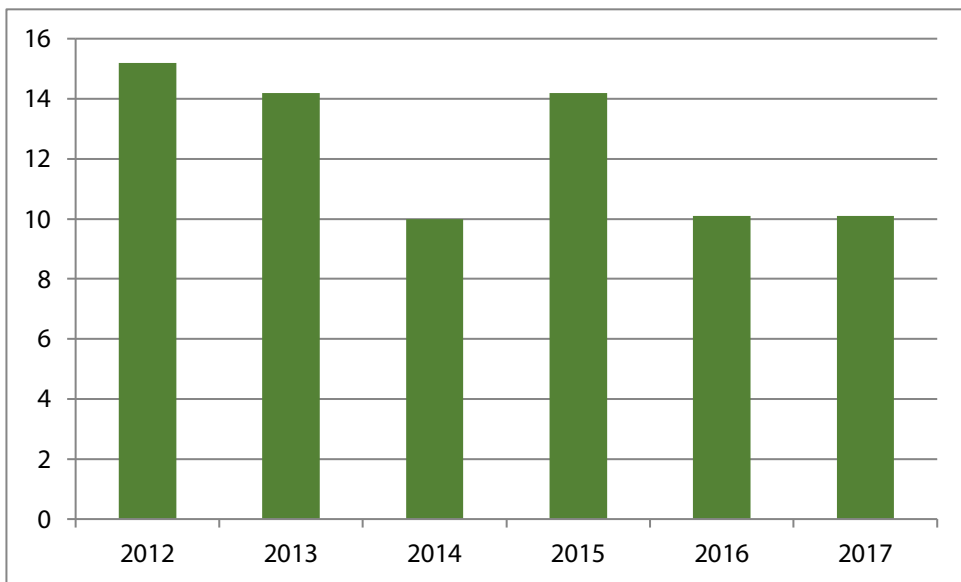
19 Olyan specializált képességeket jelent, amelyeket a tagállamok kisebb anyagi ráfordítással képesek kifejleszteni, és támogatni tudják a szervezet válságkezelését.

20 Az adatok nem kizárólag a NATO-missziókra vonatkoznak. A műveleti erők 3 százalékát az ENSZ által létrehozott, 21 százalékát az európai uniós, 19 százalékát az iraki koalíciós műveletekben való részvétel teszi ki.

A húszéves tagsági viszony alatt Magyarország fokozatosan növelte a katonai missziós vállalásait, amit az ország stabil helyzetének köszönhet. Orbán Viktor miniszterelnök a visegrádi négyekkel közösen tartott jubileumi ünnepségen a beszédében is kitért erre: „...katonáink a nehéz küldetésekből is megállták a helyüket, tisztjeink erős pillérei a NATO szervezetének, országaink gazdasági ereje lehetőséget ad, hogy meg is haladjuk a NATO-tagsággal járó vállalásainkat” (Orbán 2019).

A nemzetközi katonai missziókban való magyar részvétel költségeihez a hozzájárulásunk mértéke 70–75 százalékos arányt képvisel (ez a mérték nem kizárólag a NATO-missziókra vonatkozik, az ENSZ- és EU-kötelezettségek is hasonló arányt mutatnak) (Siposné Kecskeméthy 2019b).

6. ábra: Magyarország hozzájárulásai a nemzetközi válságkezelés költségeihez (milliárd Ft)

Forrás: Siposné Kecskeméthy (2019b) alapján saját szerkesztés

A válságkezelő műveletekben való részvétel Magyarország számára számos tapasztalatot eredményezett: „élesben” bizonyította képességét válságok kezelésében, politikai felelősséget vállalt a kontinens békéje iránt, képes együttműködni más államokkal. Nemzetközi megítélése javult, a szövetségesek elismerően nyilatkoznak a magyar katonák tevékenységéről. Elengedhetetlen, hogy az erőforrások növelésével a magyar kormány fejlessze az ország védelmi és a katonai képességét, és az újonnan beszerzett

eszközök mielőbb megjelenhessenek a békefenntartói tevékenységben. A feljárnási politikának is követnie kellene a védelmi költségvetés utóbbi években tapasztalt, folyamatos emelkedését. Nem elhanyagolható elvárás a honvédelmi vezetés részéről, hogy pozitívan álljon a nemzetközi feladatokhoz, a katonák számára a lehető legjobb felszerelést biztosítsa, valamint idehaza figyelmet fordítson a katonák hozzátartozóira. Emellett hiányzik a békefenntartási politikai stratégia, amely meghatározná a magyar vállalások irányát.

Mindemellett megállapítható, hogy a Magyar Honvédség a békefenntartásban érte el leglátványosabb sikereit. A nemzetközi válságkezelésben Magyarország tevékenységét elismeréssel nyugtázzák, és e téren teljesíti szövetségi kötelezettségeit.²¹

A NATO előtt álló néhány kihívás

A NATO jövőjét tekintve egyik legfontosabb feladatát a válságkezelő műveletek képezi, amelyek megvalósításához a szövetségnek folytatnia kell a katonai és nem katonai képességfejlesztést. Ebből Magyarország is a lehetőségeihez képest egyre növekvő mértékben veszi ki a részét.

A bővítés a szervezet életében egyik célá vált, összhangban van annak az amerikai elképzelésnek a megvalósításával, hogy a közép- és kelet-európai országokat eltávolítsa Oroszországtól. A NATO és a nyugati világ a döntéshozatalnál nem hagyhatja figyelmen kívül az orosz véleményt. Oroszország bizonyította a grúziai és az ukrán válság idején, hogy érdekszférájában nem tűri el a nyugati terjeszkedést.

Napjainkban a NATO-nak mind külső, mind pedig belső kihívásokkal kell szembenéznie. A helyzete talán az 1989–1991 közötti időszakhoz hasonlítható. A nemzetközi biztonság átalakulásával a korábbi évtizedek neoliberais biztonságpolitikája a neorealizmus irányába mozdul el. Igaz ugyan, hogy napjainkban párhuzamosan léteznek az együttműködéspárti és a kemény eszközöket alkalmazó biztonságpolitikák, azonban a katonai kiadások emelésével és a kihívások intenzitásának növekedésével demonstrálódik, hogy Európa hite a stabil és biztonságos kontinensi létben megrendült.

Az alapvető kérdés, hogy az Észak-atlanti Szerződés Szervezete képes lesz-e válaszolni a biztonsági környezet drámai változásaira és továbbra is megőrzi-e releváns szerepét. A válaszadás azonban nem tűr halasztást. A legrosszabb, amit a szövetség tehet, ha a kialakult status quót befagyasztja.

21 A témáról lásd bővebben: Szenes–Siposné Kecskeméthy (2019b: 320–375).

Összefoglalás, következtetések

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez való csatlakozás Magyarország számára szükségzerű volt, és számos előnyt hozott: stabilizációt, a demokrácia megerősítését, érdekeink érvényesítését, valamint pozitív hatást gyakorolt az európai uniós csatlakozási folyamatra is. A védelmi garancián kívül katonai fejlesztések, információcseré, politikai részvétel valósult meg, ami pozitívan hatott nemzetközi megítélésünkre. Az ország biztonságának garantálása napjainkban sem képzelhető el a NATO nélkül, és a szervezet által nyújtott előnyök más módon nem lennének elérhetőek.

Magyarország a csatlakozást megelőzően 1996-tól vett részt aktívan a NATO válságkezelő misszióiban. A bosznia-hercegovinai IFOR-műveletben a Magyar Honvédség alakulatai infrastrukturális helyreállítási munkálatokban (út-, vasút-, hídépítés), valamint aknamentesítésben vállaltak sikeres szerepet. A NATO-csatlakozás évében (1999), a koszovói válság idején Magyarország sikeresen vette az akadályokat a katonai szervezetben, amikor szomszédságpolitikáját össze tudta egyeztetni kötelezettségvállalásaival. A KFOR-műveletben folyamatos magyar szerepvállalás-növelést figyelhetünk meg: KFOR Zászlóalj felállítása (2008), majd többletvállalásként KFOR Harcászati Tartalékszázlój (TACRES) humán erőforrásának biztosítása (2017). Ezzel Magyarország napjainkban a KFOR negyedik legnagyobb hozzájáruló államává vált.

A NATO egyik legfontosabb válságkezelő műveletéhez, az afganisztáni ISAF-misszióhoz Magyarország 2003-ban csatlakozott, és 2008-tól harci feladatokat is ellát a terroristák vagy a lázadók elleni műveletekben. A szolgálat teljesítését nehezítették a technikai hiányosságok, a szabályozási és ellátási problémák.

A válságkezelésben – nemcsak a NATO, hanem az Európai Unió és az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében – való részvétel és az egyre bővülő feladatkörök teljesítése hozzájárul Magyarország nemzetközi megítélésének javulásához. Az ország stabilitása, gazdasági ereje lehetővé teszi a korábbiakhoz képest nagyobb mértékű vállalásokat, akár túlvállalásokat is.

2004 után a magyar védelmi költségvetés jelentős lefaragása kiváltotta a NATO és a szövetségesek kritikáját, valamint megkérdőjelezte a reformok megvalósíthatóságát. A magyar kormánynak a 2010 utáni, a hazai védelmi ipar fejlesztésére vonatkozó tervei (sem a Hadik-program, sem pedig a védelmi ipari stratégia) nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. A jelenleg hatályos Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program kihagyhatatlan lehetőség a magyar haderő fejlesztésére, amely magában rejti a NATO erőivel való interoperabilitás megvalósítását és a haderő modernizálását. Magyarország védelmi költségvetésének növelésével egyrészt a NATO-követelményeknek igyekszik

eleget tenni, másrészt válaszol a nemzetközi térségben megfigyelhető, fokozódó fegyverkezési tendenciákra.

Az Európai Unió által létrehozott állandó strukturált együttműködés (PESCO) nemcsak a tagállamok szorosabb kooperációjára épít – elsősorban a logisztika és a fejlesztések terén –, hanem megerősíti azt is, hogy számít a NATO-ra a kontinens biztonságának garantálásában.

Az új fenyegetések és kockázatok (például migráció, katasztrófhelyzetek) kezelése a Belügyminisztérium kompetenciája, a feladatok összetettsége azonban meghaladja a hatáskörét.

A NATO Biztonsági Beruházási Programja (NSIP) keretében megvalósult és megvalósuló projektek közelebb viszik Magyarországot a NATO-kötelezettségek teljesítéséhez. Emellett nem hanyagolható el az a tény sem, hogy a fejlesztésekkel a Magyar Honvédség képességei is növekednek. A pápai és a kecskeméti repülőtér és a veszprémi légi vezetési központ, a budapesti egészségügyi intézmény, valamint a bánkúti és békéscsabai radarállomás beruházásai jelentős hányadát képezik az elmúlt húsz évben létrejött képességnövekedésnek.

Felhasznált irodalom

Antall J. (1994): *Modell és valóság II.* Budapest: Athenaeum.

ÁSZ (2002): Jelentés a NATO Biztonsági Beruházási Programja (NSIP) keretében Magyarországon megvalósuló fejlesztések ellenőrzéséről. Állami Számvevőszék, 2002. május. <https://asz.hu/storage/files/files/Összes%20jelentés/2002/0217j000.pdf?ctid=755> (letöltés ideje: 2019. 07. 10.).

Bimbó J. (2000): A NATO Jugoszlávia elleni légi tevékenysége. *Hadtudomány*, (10)2. http://mhht.eu/hadtudomany/2000/2_7.html (letöltés ideje: 2012. 08. 26.).

ENSZ (2001): Az ENSZ BT 1386. sz. határozata. <http://daccess-ods.un.org/TMP/8843809.96227264.html> (letöltés ideje: 2012. 08. 26.).

ENSZ (2003): Az ENSZ BT 1483. sz. határozata. <http://unscr.com/en/resolutions/1483> (letöltés ideje: 2012. 08. 26.).

Honvédelem (2012): *Összesen mintegy 850 magyar katona szolgál külföldön.* Szn., honvedelem.hu, 2012. 08. 25. <http://www.honvedelem.hu/cikk/33444/osszesen-mintegy-850-magyar-katona-szolgal-kulfoldon> (letöltés ideje: 2012. 09. 06.).

- KSH (2010): A magyar védelmi kiadások adatai. Központi Statisztikai Hivatal. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/evkonyv/stat2010_nograf.pdf (letöltés ideje: 2012. 08. 26.).
- MK (1999): 1999. évi I. törvény a Magyar Köztársaságnak az Észak-atlanti Szerződéshez történő csatlakozásáról és a Szerződés szövegének kihirdetéséről. <http://www.complex.hu/kzldat/t9900001.htm/t9900001.htm> (letöltés ideje: 2012. 08. 26.).
- MNBS (2012): Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája, 2012. http://www.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_hatarozat.pdf (letöltés ideje: 2012. 10. 26.).
- MNKS (2012): Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája, 2012. http://www.kormany.hu/download/d/ac/a0000/Nemzeti%20Katonai%20Strat%C3%A9gia_tervezet.pdf (letöltés ideje: 2012. 10. 26.).
- NATO (2002): Joint Nato Doctrine for Environmental Protection During Nato Led Operations and Exercises, STANAG 7141. <http://www.natolibguides.info/Environment/NATO-Documents> (letöltés ideje: 2012. 10. 26.).
- NBIH (2019a): NATO Beszállítói Információs Honlap. <http://www.natotender.gov.hu/ceg/index> (letöltés ideje: 2019. 07. 24.).
- NBIH (2019b): Tenderkiírás. <http://www.natotender.gov.hu/page/nato-es-egyeb-tenderek> (letöltés ideje: 2019. 07. 24.).
- Orbán V. (2019): Orbán Viktor beszéde a visegrádi négyek NATO-hoz való csatlakozásának jubileumi eseményén. Varsó, 2019. 03. 10. <https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-a-visegradi-nyegyek-nato-hoz-valo-csatlakozasanak-jubileumi-esemenyen> (letöltés ideje: 2019. 03. 24.).
- Országgyűlés (2018): Adatok a honvédségről. Országgyűlés Hivatala. Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóság Képviselői Információs Szolgálat. 2018. nov. 10. <https://www.parlament.hu/.../10181/.../b576c3a8-d457-8db0-62e9-749482615fe1> (letöltés ideje: 2019. 06. 24.).
- Simon, J. (2003): *Hungary and NATO. Problems in Civil-Military Relations*. Lanham, Rowman and Littlefield Publishers.
- Siposné Kecskeméthy K. (2019a): A NATO Biztonsági Beruházási Programja Magyarországon. Fókuszban – Húsz éve a NATO-ban. *Honvédségi Szemle*, 2, 27–40.
- Siposné Kecskeméthy K. (2019b): Magyarország és a NATO. In Szenes Z. – Siposné Kecskeméthy K. (szerk.): *NATO 4.0 és Magyarország. 20 év tagság, 30 év együttműködés*. Budapest: Zrínyi Kiadó.

- SIPRI (2019): <https://www.sipri.org/sites/default/files/Data%20for%20all%20countries%20from%201988%E2%80%932018%20in%20local%20currency%20%28pdf-%29.pdf> (letöltés ideje: 2019. 06. 24.).
- Szenes Z. (2006): Magyar Honvédség a NATO-ban. Mit várhatunk Rigától? *Hadtudomány*, (16)4, 23–42.
- Szenes Z. (2007): A NATO-transzformáció hatása Magyarországra, a Magyar Honvédségre. *Új Honvédségi Szemle*, (61)5, 40–47.
- Szenes Z. – Tálás P. (2009): *Tíz éve a NATO-ban*. Budapest: Zrínyi Kiadó.
- Szenes Z. (2015): A védelemgazdaság helyzete Magyarországon. *Katonai Logisztika*, 2.
- Wagner P. (2010): *A NATO és Magyarország szerepvállalása az afganisztáni válságkezelésben*. http://www.grotius.hu/doc/pub/OEGSTD/2010_197_wagner_peter_a_nato_es_mo_szerepvallalasa.pdf (letöltés ideje: 2012. 08. 26.).